

JAUME COLLELL, UN TOT-TERRENY DEL CATALANISME CONSERVADOR Isidor Cònsul

Jaume Collell, Escrits polítics. Edició, presentació i notes de Joan Requesens. Pròleg d'Isidre Molas. Eumo Editorial. Vic, 1997 - Jaume Collell, Memòries d'un noi de Vic. Pròleg de Ramon Ordeix i Mata. Patronat d'Estudis Osonencs. Vic, 1997 - "Ausa" (Publicació del Patronat d'Estudis Osonencs), 1996 · XVII · 137.

L'any 1878, quan encara s'allargava el ressò del triomf de L'Atlàntida en els Jocs Florals de l'any anterior, un paper enverinat de Valentí Almirall es queixava del creixent protagonisme que hi havia assumit l'església. És un text publicat a Escritos catalanistas on es planteja sense embuts que els Jocs Florals volien fugir de Madrid però havien caigut a Roma; i per l'Almirall, el camí del renaixement literari català s'havia d'apartar de Madrid, però encara era més important que es separés de Roma. L'estirabot remarcava el fracàs d'una Renaixença progressista, les dificultats que hi havien trobat les idees de Víctor Balaguer i actituds com les de "Serafí Pitarra" o de Josep Anselm Clavé: el repte d'una Renaixença oberta al futur i una literatura que deixés l'anacronisme dels Jocs Florals per sintonitzar amb els canvis d'una societat burgesa que es consolidava.

Entre els culpables d'aquesta desviació del camí dels Jocs Florals, Valentí Almirall devia comptar Verdaguer i els seus amics de "L'Esbart de Vic": Jaume Collell, Martí Genís i Aguilar, Josep Serra i Campdelacreu, Josep Salarich i els germans Masferrer. Onze anys abans eren una trepa d'estudiants tocats de literatura i de romanticisme que s'havien compromès, en la primera esbartada a la font del Desmai, el 19 de juny de 1867, a servir uns ideals de bellesa on es barrejaven la religió i la poesia, la pàtria i les tradicions. Després, la roda del temps convertí Verdaguer en l'escriptor més important del XIX català, i Jaume Collell, que li fou com un germà fins que no bufaren els vents de la tragèdia, destacà com a ideòleg i agitador cabdal del catalanisme conservador.

EL CANONGE COLLELL

La personalitat de Jaume Collell (1846-1932) encara és poc coneguda, tot i que la bibliografia comença a ser, a hores d'ara, prou nodrida. Però es tracta d'estudis i

aportacions puntuals, d'interès irregular, i abunden les que roden a tocar de la hagiografia, sense centrar la dimensió més autèntica del personatge. Com a síntesi, l'obra del canonge Collell, que fou un tot-terreny en el camp de l'apologètica patriòtico-religiosa, mira en tres direccions. Primer s'ha de destriar la feina enorme del publicista, fundador i director del setmanari "La Veu del Montserrat" (1878-1902) i del diari "La Veu de Catalunya", l'any 1891, amb Joaquim Cabot i Narcís Verdaguer i Callís. "La Veu del Montserrat", sobretot, li fou una plataforma excel·lent per a la seva activitat d'agitador patriòtic i religiós, on cal fer esment de dues campanyes d'alta volada: la del Mil·lenari de Montserrat (1881-82) i la de la restauració del monestir de Ripoll iniciada en el 1886. El darrer camí, el literari, també l'orienta en tres fronts diferents: un poeta jocfloralista i redundat, de flaca englantinada, Mestre en Gai Saber l'any 1871, quan només en tenia vint-i-cinc. Repetí premis en Jocs Florals posteriors, publicà diferents volums de poesia (Faules i símilis, 1881, Floralia, 1894 i Jovenivoles, 1926), el drama en vers L'any vuit (1888), i féu, l'any 1882 a "La Veu del Montserrat", la primera traducció catalana de Les floretes de Sant Francesc (1909).

A tocar del poeta abrandat, Collell tenia tirada a la literatura memorialista que escampà en pròlegs, opuscles i papers diversos, a més de donar llibres com Roma: impressions i comentaris (1892), Memòries d'un noi de Vic (1908), Del meu fadrinatge (1920) i Efemèrides dels meus 50 anys de sacerdocí (1938), entre altres. Finalment, fent costat a aquestes literatures del jo, la poesia i el memorialisme, el publicista Collell va signar centenars d'articles on l'ofici el va dur a parlar gairebé de tot, i on sobresurten un parell d'aspectes que sovint van junts en un mateix text: un polemista enèrgic i un articulista polític que va crear el corpus doctrinal del catalanisme religiós i tradicional. Torres i Bages hi posà una música i uns compassos més adients, però la primera solfa ja l'havia enllestida Collell.

ELS GUANYS D'UNA EFEMÈRIDES

L'any 1996 s'acomplí el cent-cinquantè aniversari del naixement de Jaume Collell i la mica d'enrenou que generen els aniversaris rodons ha fet un bé evident a la bibliografia del personatge. Joan Requesens, que té a punt d'edició una tesi sobre el

canonge, ha triat una garba d'Escrits polítics que s'han publicat falcats per un estudi d'Isidre Molas. Del fons dels trenta-sis articles aplegats surt l'evidència d'un pensament fidel a les orientacions que vénen de Roma, la defensa dels valors catòlics tradicionals i una actitud que es manifesta contrari al liberalisme. La ideologia de Jaume Collell fomenta un catalanisme tradicional i providencialista, busca les arrels en la llengua i en la història, es recolza en les institucions pròpies, i proclama la unitat sense figures de la fe i de la pàtria.

Una segona iniciativa generada per l'avinentesa de l'aniversari ha estat l'edició facsímil de Memòries d'un noi de Vic, amb un pròleg de Ramon Ordeig i Mata. Es tracta d'un llibret que Collell va escriure l'estiu de 1908 i la "Gazeta Montanyesa" el publicitava dient que era **format per una sèrie de quadrets completament inèdits, en els quals s'hi descriuen pintorescament moltes coses de Vic de 50 anys arrera que sabem han d'agradar força a tots els nostres lectors, àdhuc i tot als que no són vigatans.** El llibre és, encara, una deliciosa narració viva i acolorida, centrada en el temps en què la trepa vigatana de la Renaixença passava de la infantesa a l'adolescència i es formava a redós d'un seminari que s'anà convertint, per dir-ho amb una feliç expressió de Pla, en el "filó de Vic".

Una tercera novetat bibliogràfica és un tast generós de correspondència, les Cartes del canonge Jaume Collell a la pintora Lluïsa Vidal ("Ausa" 1996-XVII-137), a cura del mateix Ramon Ordeig i Mata. Són cinquanta-sis cartes escrites entre l'agost de 1894 i l'octubre de 1914, mostra d'una amistat profunda entre el canonge i la pintora, que era trenta anys més jove. Es van conèixer a principis dels noranta, quan Collell era un sacerdot que havia repicat els quaranta i Lluïsa Vidal una noieta de setze o disset anys amb moltes qualitats artístiques. El pas del temps intensificà una amistat plena de intimitats i calideses, segons que es desprèn del to bonhomiosament paternal d'algunes lletres i de les salutacions epistolars que comencen, manta vegades, amb un "Estimadíssima Lluïsa". El delicat conreu d'aquesta amistat obligà Jaume Collell a sovintejar Barcelona, sobretot en el temps en què ella li pintava un retrat a l'oli que ha desaparegut. No és estrany que Verdaguer, en el temps de més duresa de seva tragèdia, una vegada que coincidí, a la sagristia de Sant Felip Neri, amb el *no tan fidel*

com antic company mossèn Collell, i de qui en rebé una escridassada per haver-lo trobat a Barcelona, deixés anotat, a En defensa pròpia, la paradoxa de l'enuig de Collell de que jo encara fos a Barcelona, a on ell sent canonge de Vic passa la meitat de l'any i de la vida...

Isidor Cònsul